

PRANIMI I EBUL-HASAN EL-ESHARIJ SE ALLAHU ËSHTË MBI FRONIN ME QENIEN E TIJ

Ebul-Hasan el-Esharij ka thënë në librin e tij *el-Ibaneh*, në kaptinën 'Përmendje e ngritjes mbi Fronin', mbasi përmend ajetet të cilat tregojnë për epërsinë e Allahut mbi krejt krijesat e Tij:

“Kur tregoi për Faraonin, Allahu tha:

« Faraoni tha: 'O Haman, ma ndërto një pìrg, që t'i mbërrij rrugët për në qiell, që ta shoh perëndinë e Musës. Megjithëse mendoj se ai është gënjeshtar'. Kështu, Faraonit iu hijeshua e keqja e veprës së tij dhe ai u largua nga rruga [e drejtë]. Dhe plani i Faraonit nuk qe gjë tjetër veçse shkatërrim » [Ghafir, 36-37]

Pra, Faraoni e mohoi peygamberin e Allahut, Musën [alejhi selam], kur ai pohoi se Allahu është mbi qiejt. Allahu, po ashtu, ka thënë:

« A po ndjeheni të sigurt se Ai që është në qiell nuk do të bëjë që toka t'ju përpijë ... » [el-Mulk, 16]

Pra, Arshi [Froni] është mbi qiejt dhe, për këtë shkak, Allahu thotë:

« A po ndjeheni të sigurt se Ai që është në qiell ... » [el-Mulk, 16]

Sepse Ai është i vendosur mbi Fronin, i cili është mbi qiejt ... “

Deri ku thotë:

“Shohim që krejt muslimanët i ngrijnë duart nga qielli, kur bëjnë du'a, sepse Allahu është i vendosur mbi Fronin e Tij, i cili është mbi qiejt. Sikur Allahu të mos ishte mbi Fronin, ata s'do t'i ngrinin duart drejt Fronit, por do t'i drejtonin duart nga toka.

Kaptina: Disa nga Mu'tezilitë, Xhehmitë dhe Haruritë thonë që domethënia e thënies së Allahut:

« Më i mëshirshmi i vendosur mbi Fronin » [Ta-Ha, 5]

është *isteula* [pushtim], *mulk* [pushtet] dhe *kahar* [dominim], dhe se Allahu është në çdo vend. Kështu, ata mohuan që Allahu është mbi Fronin e Tij, siç thonë ithtarët e së vërtetës, dhe *istiua* e interpretuan si *kudreh* [fuqi]. Sikur të ishte siç thonë ata, s'do të kishte dallim mes Fronit dhe shtatë tokave”.

Pastaj ai theksoi dëshmitë dhe u përgjigj ndaj dyshimeve të Mu'tezilive dhe të tjerëve. Ebul-Hasan shtoi:

“Një tjerë dëshmi është se Allahu thotë:

« **Ata i tuten Zotit të tyre që është mbi ta ...** » [en-Nahl, 50]

« **Engjëjt dhe Shpirti do të ngrihen te Ai ...** » [el-Me'arixh, 4]

« **Pastaj, Ai iu drejtua qiellit ndërsa ai ishte tym ...** » [Fusilet, 11]

« **... dhe pastaj Ai u vendos mbi Fronin ...** » [el-Furkan, 59]

« **... pastaj Ai u vendos mbi Fronin. Ju, përveç Tij, s'keni ndonjë mbrojtës apo ndërmjetësues ...** » [es-Sexhdeh, 4]

Krejt kjo dëshmon se Allahu është mbi qiejt, i vendosur mbi Fronin e Tij. Dhe qiejt, sipas konsensusit të njerëzve, nuk është toka, kështu që kjo tregon se Allahu është i vetëm në njësinë e Tij [*munferid bi wahdaniijetih*], i vendosur mbi Fronin e Tij, i ngritur mbi të në një mënyrë që është e pastër nga *huluul* [mishërim i Zotit në krijesën] dhe *itihad* [unifikim i Zotit me krijesën].

Të tjera dëshmi:

« **Dhe Zoti yt vjen si edhe engjëjt radhë-radhë ...** » [el-Fexhr, 22]

« **Çka presin ata tjetër veçqë Allahu t'ju vijë në velin e reve si edhe engjëjt ...** » [el-Bekareh, 210]

« **Pastaj ai u afrua dhe zbriti, dhe ishte në një largësi sa dy harqe apo më afër. Dhe Ai i shpalli robit të Tij atë që i shpalli. Zemra nuk gënjeu për atë që pa. Pra, a do ta vëni në dyshim atë që ai pa? Dhe ai, pa dyshim, e pa atë në një zbritje tjetër ...** »

Deri ku thotë:

« **Vërtet, ai pa shenjat më madhështore të Zotit të tij** » [en-Nexhm, 8-18]

Dhe Allahu i tha Isës [alejhi selam]:

« **... Unë do të të marr dhe do të të ngrij te vetja Ime ...** » [Aal Imran, 55]

« **Sigurisht që ata nuk e vranë, por Allahu e ngriti te vetja e Tij** » [en-Nisa, 157-158]

Umeti janë pajtuar që Allahu e ka ngritur Isën [alejhi selam] në qiej⁸⁸.

Pastaj ai tha:

“Pasuesit e Sunetit dhe të Hadithit thonë që Ai s’ka trup dhe Atij kurrjë nuk i përngjan. Ai është mbi Fronin e Tij, siç ka thënë vetë:

« **Më i mëshirshmi i vendosur mbi Fronin** » [Ta-Ha, 5]

Ne nuk vendosim asnjë thënie para thënies së Allahut, por themi *istiua* pa pyetur ‘si?’”

Pastaj Ebul-Hasan el-Esharij tha:

“Mu’tezilitë thonë se të qenët e Allahut i vendosur [*istiua*] do të thotë *isteula* [pushtoi Arshin]”⁸⁹.

Ebul-Hasan el-Esharij ka thënë në *Risalet ila Ehl ith-Thegr*, në pajtimin e nëntëmbëdhjetë mbi vërtetimin e epërsisë [*uluww*] së Allahut, çka nuk mohon të qenët e Tij me krijesat me dijen e Tij:

“Ai, i lartësuari, është mbi Fronin e Tij e jo në tokë. Thënia vijuese e Tij tregon për këtë:

« **A po ndjeheni të sigurt se Ai që është në qiell nuk do të bëjë që toka t’ju përpijë ...** » [el-Mulk, 16]

« **Te Ai ngrihet e folmja e mirë ...** » [Fatir, 10]

« **Më i mëshirshmi i vendosur mbi Fronin** » [Ta-Ha, 5]

Istiua mbi Arshin nuk është *istilaa* siç thonë ithtarët e *Kadr* [Kaderitë], sepse Ai asnjëherë nuk ka pushuar së qeni një Pushtues/Dominues mbi gjithçka. Ai i di sekretet dhe atë që është më e fshehur se kjo. Asgjë nuk ikën Atij në qiej e në tokë, deri në atë masë, saqë Ai është i pranishëm te çdo gjë [me dijen e Tij]. Dhe Allahu e tregon këtë kur thotë:

« **Dhe Ai është me ju, kudo që të jeni** » [el-Hadiid, 4]

⁸⁸ El-Esharij, *el-Ibaneh*, f.97-103.

⁸⁹ El-Esharij, *Mekelat ul-Islamijjin*, vëll.1, f.284.

Dijetarët e kanë komentuar këtë ajet të ketë kuptimin se dija e Tij i përfshin ata, kudo që të jenë. Te Allahu është një Kursij, më poshtë se Arshi, dhe Allahu e tregon këtë, kur thotë:

« **Kursij i Tij përfshin qiejt dhe tokën ...** » [el-Bekareh, 255]

Kanë mbërritur hadithe nga peygamberi [salallahu alejhi ue selam] ku thuhet se Allahu do ta zbresë Kursinë e Tij, me qëllim që të gjykojë mes robërve të tij në Ditën e Gjykimit⁹⁰.

EL-HARITH EL-MUSAHIBIJ PRANON EPËRSINË E ALLAHU NDAJ KRIJESAVE TË TIJ ME QENIEN E TIJ

Ai ka thënë në librin e tij *Fehm ul-Kur'an*:

“Sa për thënien e Allahut:

« **Më i mëshirshmi i vendosur mbi Fronin** » [Ta-Ha, 5]

« **Dhe Ai është Sundimtar mbi robërit e Tij** » [el-En'am, 18]

« **A po ndjeheni të sigurt se Ai që është në qiell nuk do të bëjë që toka t'ju përpijë ...** » [el-Mulk, 16]

« **... pastaj ata [secili] do të kërkonin nga Pronari i Fronit një shteg ...** » [el-Isra, 42]

Këto ajete dhe të tjerat si:

« **Engjëjt dhe Shpirti do të ngrihen te Ai ...** » [el-Me'arixh, 4]

« **Te Ai ngrihet e folmja e mirë ...** » [Fatir, 10]

tregojnë vendosmërisht se Ai është mbi Arsh, mbi të gjitha gjërat, i lartësuar nga të qenët brenda krijesave të Tij, dhe kurrë s'është e fshehur prej Tij. Sepse Ai e sqaroi në këto ajete se qenia e Tij është mbi robërit e Tij:

« **A po ndjeheni të sigurt se Ai që është në qiell, nuk do të bëjë që toka t'ju përpijë ...** » [el-Mulk, 16]

⁹⁰ *Risalet ila Ehl ith-Theghr*, f.232-236.

Domethënë: Ai është mbi Fronin e Tij dhe Froni është mbi qiejt ...⁹¹

SHPJEGIM I KUNDËRSHTIMIT ESHARIT NDAJ SELEFIT LIDHUR ME KËTË ÇËSHTJE

Do të përmbledhim atë që u tha më lart siç vijon:

Së pari: Allahu, i bekuari dhe i lartësuar, është përshkruar me një epërsi të plotë në kuptimin e qenies së Tij, dominimit e aftësisë. Dhe, lidhur me këtë, dëshmitë janë të bollshme. Sepse Libri, konsensusi nga Suneti, prirja natyrore [*fitra*] dhe arsyeja, të gjitha tregojnë se Allahu është i lartësuar mbi krijesat e Tij. Thëniet e selefit lidhur me këtë çështje janë më shumë sesa kjo në çka u kufizuar dhe, sikur të mblidheshin krejt thëniet e tyre, do të mbërrinin me qindra, në mos me mijëra! Krejt selefi kanë pohuar epërsinë [uluww] e Allahut mbi krijesat e Tij, mbi Fronin e Tij, se bashku me përgënjeshtrimin ndaj Xhehmive, të cilët mohuan epërsinë e Allahut. Shejhul-Islam ibn Tejmije ka thënë:

“Kurrkush s’ka mundësi të transmetojë qoftë edhe një germë nga dikush prej selefit të umetit dhe Imamëve nga tri gjeneratat e para që do ta kundërshtonte këtë. Kurrkush nga selefi s’ka shprehur ndonjë lloj të mohimit, si ‘Allahu s’është as në qiej, as mbi Arsh, as brenda botës e as jashtë saj’, ‘Allahu është gjithkund’, ‘Allahu s’është në një vend’ dhe ‘S’është e lejueshme të tregohet ku është Ai [në cilin drejtim]’ dhe të ngjashme me këto shprehje, të cilat përdoren nga ata që mohojnë të qenët e Allahut mbi Arshin. Nuk ka as tekst e as diçka të qartë [nga pajtimi i selefit me këto shprehje], por ata u pajtuan se vetë Allahu është mbi Arshin. Selefët i kritikonin ata që e refuzuan këtë në mënyrë më të ashpër sesa që i kritikonin bidatçinjtë tjerë, si Kaderitë, Hauarixhët, Shiajt dhe të tjerët”⁹².

Së dyti: Ebul-Hasan el-Esharij, Abdullah bin Se’id bin Kullab dhe el-Harith el-Muhaasibij, të gjithë vërtetuan epërsinë [uluww] e Allahut mbi krijesat e Tij dhe se Ai është i lartësuar me qenien e Tij, me pushtetin e Tij, me fitoren dhe me aftësinë e Tij. Ata, gjithashtu, i zhvlerësuan pohimet e atyre që thoshin ndryshe.

Së treti: Pavlefshmëria e pikëpamjes së Esharive lidhur me refuzimin tyre të epërsisë së Allahut mbi Fronin e Tij me qenien e Tij dhe interpretimi i gabuar i tyre se epërsia ka të bëjë me dominimin e Tij, me fitoren e me aftësinë e Tij. Në këtë mënyrë, ata shkojnë kundër Librit, Sunetit e Ixhmasë, dhe, në fakt, pajtohen me Xhehmitë dhe me Mu’tezilitë. El-Bejxhurij ka thënë në *Sherh ul-Xheuhereh*, kur shpjegon thënien e poetit “Është e pamundshme për Pronarin e Cilësive të ketë atë që vlen për drejtimet/kahet”:

⁹¹ El-Harith el-Muhaasibij, *Fehm ul-Kur’an* [Beirut: *Dar ul-Fikr*, botues Husejn el-Kutali], f.349-352.

⁹² Shejhul-Islam ibn Tejmije, *Bejan Telbis ul-Xhehmij* [Medine, MAS: *Mexhma el-Malik Fehd*], vëll.3, f.424.

“Allahu i bekuar e i lartësuar s’është as mbi Arsh e as nën të, as në të djathtë të tij e as në të majtë të tij ... Ai s’është as mbi e as nën, dhe as në të djathtë e as në të majtë”⁹³.

El-Ghazalij ka thënë në *el-Iktisad fil-Itikad*:

“Ne [dmth Esharitë] pohojmë që Ai s’është në ndonjë vend të caktuar nga ndonjë prej gjashtë drejtimeve. Kështu, nëse thuhet ‘mohimi i drejtimeve çon në mosqenie dhe Ai s’është as brenda e as jashtë, as i lidhur e as i ndërprerë, dhe kjo tregon për boshllëk dhe mosqenie ...”

Pastaj ai u përgjigj në këtë duke mos refuzuar ta përshkruajë Allahun në këtë mënyrë⁹⁴. Esh-Shehrestanij ka thënë në *Nihajet ul-Ikdam fi Ilm il-Kelam*:

“Ne themi: Ai s’është as brenda botës e as jashtë saj”⁹⁵.

Et-Teftazanij ka thënë:

“Kështu, nëse Allahu s’është në ndonjë vend, Ai s’është as në ndonjë drejtim, as mbi, as nën e as çfarëdo tjetër”⁹⁶.

Dy autorët thonë [f.139]:

“Nuk kuptohet nga thëniet e ithtarëve të së vërtetës ‘Allahu s’bën të përshkruhet si brenda botës apo jashtë saj’ se ata e përshkruajnë Atë me mosqenie. Por, synimi i tyre është që përdorimi i këtyre termave s’është i lejueshëm, meqë Ai është i lartësuar nga kjo, domethënë, Ai është i lartësuar nga të pasurit e epërsisë [uluww] mbi krijesat e Tij në kuptimin se Ai është mbi dhe lart. Sa i përket asaj që ka ardhur në Libër dhe në Sunet lidhur me këta terma, të cilat qartë vërtetojnë një drejtim dhe një vend për Allahun, atëherë këto ajete, sipas selefit dhe khalefit, duhet që kategorikisht të shmangen nga domethënia e tyre e drejtpërdrejtë dhe e qartë”.

Ky është besimi i këtyre njerëzve rreth Allahut, i cili është i lartë dhe fuqishëm mbi atë çka ata pohojnë për Të. Edh-Dhehebi ka folur të vërtetën, kur ka thënë:

⁹³ *Sherh Xheuheret ut-Teuhid*, f.163.

⁹⁴ El-Ghazali, *Iktisad fil-Itikad* [Beirut: *Dar ue Mektebet il-Hilal*, 1993, botimi i parë, Dr. Ali Bu Milhem], f.74-81.

⁹⁵ Esh-Shehrestanij, *Nihajet ul-Ikdam ala Il mil-Kelam* [Beirut: *Dar ul-Kutub el-Ilmijeh*, 1425H, botimi i parë, botues Muhamed Hasan Isma’il], f.67.

⁹⁶ Et-Teftazanij, *Sherh ul-Aka'id en-Nesfijeh* [Kairo: *Mektebet el-Kullijjat el-Ez'hireh*, 1408H, botues Hixhazij es-Sekaa], f.32-33.

“Sa i përket thënies së tretë ku thuhet se ‘Allahu s’është as në një vend e as jashtë tij, as mbi Fronin e Tij, as i lidhur e as i ndërprerë. Qenia e Tij e shenjtë s’është e kufizuar në kuptimin hapësinor e as e dalluar nga krijesat e Tij. Ai as nuk është në ndonjë drejtim e as jashtë drejtimeve, as këtë e as atë, as kështu e as ashtu ... “

kjo është diçka që as nuk është e arsyeshme e as që mund të kuptohet! E, të mos e përmendim kundërshtimin ndaj ajeteve dhe transmetimeve që gjendet në këto thënie. Pra, ikni me fenë tuaj dhe ruhuni nga pikëpamjet e retorëve teologjikë e spekulativë ...⁹⁷

Dhe në këtë mënyrë, kundërshtimi i Esharive dhe i dy autorëve ndaj Librit, Sunetit, Ixhmas/konsensusit, prirjes natyrore/*fitres* dhe arsyes duhet të jetë i qartë për këdo që ka tru [të mos e përmendim kundërshtimin e tyre ndaj vetë Ebul-Hasan el-Esharij, pasues të të cilit ata pohojnë të jenë!]. Pra, mund të jetë e rëndësishme që kaptinës t’ia bashkëngjisim atë që e vërteton këtë dhe kjo është:

⁹⁷ Edh-Dhehebi, *el-Uluww*, f.268